

สิ่งท้าทายของสหกรณ์ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

จุฑาทิพย์ ภัทรวาท¹

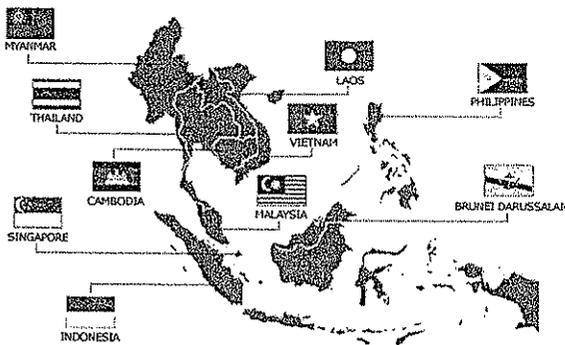
1. เกริ่นนำ

ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคขบวนการสหกรณ์ และภาควิชาการ มีการจัดเวทีเสวนาในประเด็นของประชาคมอาเซียนกันมาก เวทีสัมมนาในครั้งนี้นักก็เป็นอีกวาระหนึ่งที่ได้เข้าร่วมสัมมนาในแวดวงนักสหกรณ์และผู้เกี่ยวข้องจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่อง “สิ่งท้าทายของสหกรณ์ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน” บทความฉบับนี้จึงจะกล่าวถึงสาระสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่กรอบแนวทางเชิงกลยุทธ์ของสหกรณ์ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายที่สหกรณ์ต้องพิสูจน์ในบริบทการเป็นองค์การธุรกิจฐานสังคม (Social Economy Enterprise) และเอกลักษณ์ของสหกรณ์ในมิติของการเชื่อมโยงเสาหลักด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวิธีการทำงานตามหลักและวิธีการสหกรณ์ที่สืบทอดเจตนารมณ์มาจากผู้เริ่มการสหกรณ์

2. ข้อมูลทั่วไปและบริบทที่เกี่ยวข้องในการก้าวไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

2.1 ภาควิชาประชาคมอาเซียน

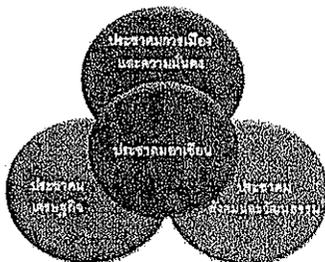
ปัจจุบันโลกแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดินแดนระหว่างอินเดียนกับจีนเป็นอีกภูมิภาคหนึ่งอยู่ในเป้าหมายที่ถูกจับตามอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นอัตลักษณ์ที่ได้รับการขนานนามว่า “อาเซียน (ASEAN)”



ประชาคมอาเซียน

เมื่อพูดถึงประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ประกอบด้วย 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา

2.2 คำขวัญอาเซียน



One Vision, One Identity, One Community

หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม

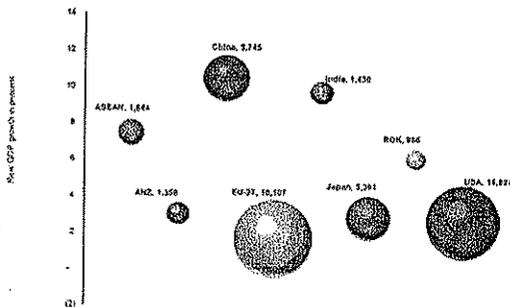
“หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม”

¹ รองศาสตราจารย์ระดับ 9 ประจำภาควิชาสหกรณ์ และผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.3 ข้อมูลทั่วไปของประชาคมอาเซียน

		2546	2554
Total land area พื้นที่รวม	Km ²	4,435,670	4,435,670
Total population ประชากรทั้งหมด	Million ล้านคน	542.3	588.5
Gross domestic product at current prices ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ณ ราคาปัจจุบัน	US\$ billion พันล้านดอลลาร์	718.4	1,859.8
GDP growth อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ	Percent เปอร์เซ็นต์	5.4	7.4
Gross domestic product per capita at current prices ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว ณ ราคาปัจจุบัน	US\$ million ดอลลาร์ต่อหัว	1,327	3,092.6
International merchandise trade การค้าระหว่างประเทศ	US\$ billion พันล้านดอลลาร์	824.5	2,042.8
Export การส่งออก	US\$ billion พันล้านดอลลาร์	452.6	1,070.9
Import การนำเข้า	US\$ billion พันล้านดอลลาร์	372.0	971.9
Foreign direct investments inflow เงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ	US\$ billion พันล้านดอลลาร์	24.2	74.1
Visitor arrivals จำนวนผู้มาเยือน	million ล้านคน	38.4	72.3

ข้อมูลทั่วไปของอาเซียน ปี 2546 และ 2554
ที่มา : สำนักงานเลขาธิการอาเซียน (2555)



ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ปี 2553
ที่มา : สำนักงานเลขาธิการอาเซียน (2555)

ข้อมูลของสำนักงานเลขาธิการอาเซียน ในปี 2554 ชี้ให้เห็นขนาดของประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นภาพรวมของภาคี 10 ประเทศรวมกัน ดังนี้ จำนวนประชากรทั้งหมด 598 ล้านคน พื้นที่รวม 4.4 ล้านตารางกิโลเมตร มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ณ ราคาปัจจุบัน คิดเป็นมูลค่า 1.8 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ หรือใหญ่เป็นอันดับสามรองจากสหรัฐอเมริกา และประชาคมเศรษฐกิจยุโรปมีอัตราการเจริญเติบโตของ GDP อยู่ที่ร้อยละ 7.4 มูลค่าการค้าระหว่างประเทศ 2 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ เงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศที่ไหลเข้ามีมูลค่า 74,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีจำนวนนักท่องเที่ยว 72 ล้านคน โดยจะสังเกตเห็นว่าอัตราการขยายตัวด้านประชากรและเศรษฐกิจ โดยเปรียบเทียบระหว่างปี 2546-2554 อยู่ในอัตราที่สูงมาก

3. ความเป็นมาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน²

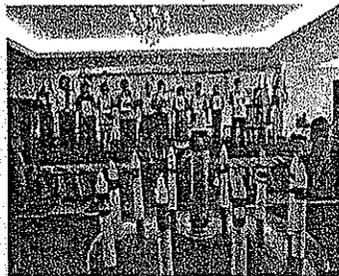
อาเซียน (ASEAN) หรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2510 ในระยะแรกมีสมาชิก จำนวน 6 ประเทศ ได้แก่ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ต่อมาเพิ่มอีก 4 ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และได้มีการขยายความร่วมมือด้านการค้าระหว่างกัน โดยการจัดตั้งเป็นเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เมื่อปี 2535

ในปี 2546 อาเซียนได้มีการกำหนดทิศทางความร่วมมือไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ภายในปี 2556 ภายใต้กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เพื่อเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาไปสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community) และ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community)

² กลุ่มภาคีสถิตงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมระหว่างประเทศ "ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีความสำคัญอย่างไร". 15 มี.ค. 2554

4. พัฒนาการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

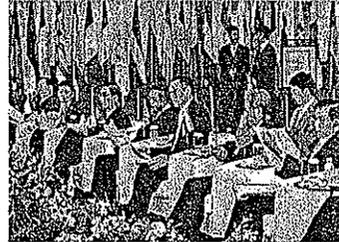
แนวคิดการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้มีความชัดเจนมากขึ้นในคราวการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 8 เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ซึ่งผู้นำอาเซียนได้เห็นชอบในการกำหนดทิศทางการทำงานเพื่อไปสู่เป้าหมาย AEC โดยคณะรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนได้มอบหมายให้มีการศึกษารูปแบบและแนวทางการเป็น AEC



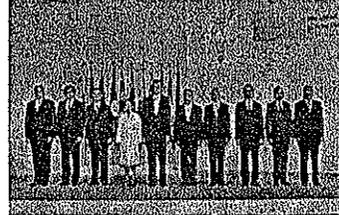
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 8



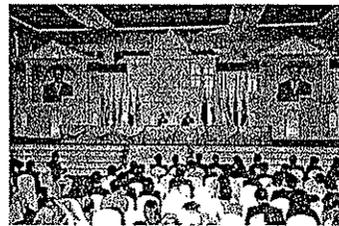
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9



การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12



การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13



การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14

ในคราวการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ได้มีการประกาศแถลงการณ์บาหลี (Bali Concord II) เพื่อแสดงเจตนารมณ์ที่จะนำอาเซียนไปสู่การเป็น AEC ภายในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งประกอบด้วยการทำงานหลัก 3 ด้าน ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยในด้านเศรษฐกิจจะเป็นไปเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนและคานอำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศที่มีศักยภาพในภูมิภาคเอเชีย อาทิ จีน อินเดีย

ต่อมาในคราวการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 เมื่อเดือนมกราคม 2550 ณ ประเทศฟิลิปปินส์ อาเซียนได้เห็นชอบที่จะเร่งรัดการจัดตั้ง AEC จากเดิมในปี พ.ศ. 2563 มาเป็น ปี พ.ศ. 2558 โดยได้ลงนามในปฏิญญาเซบูว่าด้วยการเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมอาเซียนในปี 2558 (Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015)

ในคราวการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 ระหว่างวันที่ 19-22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ณ ประเทศสิงคโปร์ ผู้นำอาเซียนได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยแผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (Declaration of the ASEAN Economic Community Blueprint) โดยมีประเด็นสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ แผนงานเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) และตารางกิจกรรม เชิงกลยุทธ์³ (Strategic Schedule)

ในคราวการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 อำเภอะอำ จ. ประจวบคีรีขันธ์ ประเทศไทย ระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ - 1 มีนาคม 2552 มีการรับรองแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมในการเป็นประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และได้มอบหมายให้คณะรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนจัดทำแผนการดำเนินงานที่มุ่งส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้ากับห่วงโซ่การผลิตต่าง ๆ และเห็นชอบที่จะพัฒนาความคิด ความรู้สึกและการมองเห็นคุณค่าและหลักการของอาเซียนแก่ประชาคม

³ ดูรายละเอียดจากสำนักงานมาตรฐานการค้า กรมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

5. ประเด็นท้าทายสำหรับประเทศไทยในการก้าวสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ภายใต้แนวคิดการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน (Single Market) ภายใต้ประชากรกว่า 2 พันล้านคน ย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของประเทศไทยที่ย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องตั้งแต่ระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งต้องคำนึงถึงการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจในมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ในที่นี้จะได้กล่าวถึงประเด็นท้าทายในมุมมองของภาคส่วนเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ ดังนี้

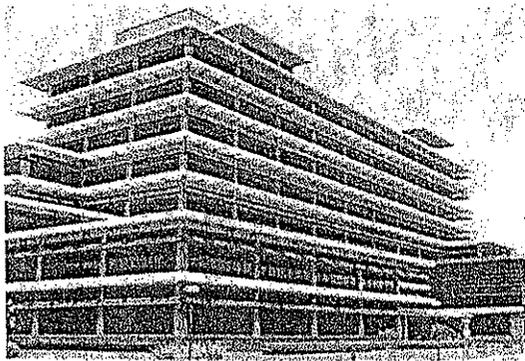
5.1 ประเด็นท้าทายในภาคการเงิน

นับตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมาจะเห็นว่าเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจากผลกระทบของวิกฤตสินเชื่อ Sub-Prime การเปิดเสรีภายใต้กรอบ WTO ทำให้เกิดการแข่งขันอย่างรุนแรง ดังนั้น ในแนวทางของการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก็เป็นประเด็นท้าทายที่ไทยต้องหันมาพิจารณาในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญดังนี้

- การเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมีมากขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงด้านเงินทุนเคลื่อนย้ายเข้า-ออก และความผันผวนของค่าเงิน จึงต้องมีกลไกการกำกับดูแลด้านการเงิน โดยเฉพาะด้านเงินทุนเคลื่อนย้าย

- มาตรฐานที่แตกต่างกันของสถาบันการเงินในประเทศกลุ่มอาเซียน

ข้อมูลจากงานวิจัยการศึกษาตลาดการเงิน (ศศิพันธ์ พรรณรายณ์, 2554) ชี้ให้เห็นว่า



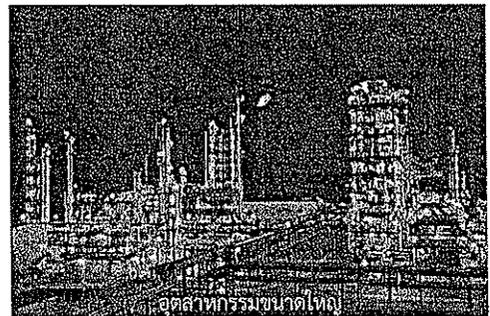
ธนาคารแห่งประเทศไทย

สถาบันการเงินในกลุ่มประเทศอาเซียน อาจจำแนกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) สถาบันการเงินที่เป็นธนาคาร (2) สถาบันการเงินที่มีใช่ธนาคาร และ (3) สถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องกับตลาดทุน ประกอบด้วย นายหน้า ผู้ค้าประกัน และกองทุนเพื่อการลงทุน โดยสถานการณ์ปัจจุบันนั้น ธนาคารเป็นสถาบันการเงินที่สำคัญที่สุดในอาเซียน และเป็นสถาบันการเงินที่ครองตลาดมากที่สุด โดยมีสินทรัพย์เป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 82 ของสินทรัพย์ทางการเงิน

ทั้งหมดของอาเซียน นอกจากนั้นยังพบว่า ธนาคารพาณิชย์ที่สำคัญเป็นของรัฐ เช่น ในอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ พม่า ไทย ลาว และเวียดนาม มีเพียงมาเลเซียและบรูไน ที่ไม่มีธนาคารที่เป็นของรัฐ โดยพบว่า ส่วนใหญ่ธนาคารพาณิชย์ในอาเซียนถูกกำกับดูแลโดยธนาคารกลาง ยกเว้น ธนาคารพาณิชย์ในสิงคโปร์ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบกำกับธนาคารพาณิชย์ คือ Monetary Authority และกรณีของบรูไน คือ กระทรวงการคลัง

สำหรับสถาบันการเงินภาคประชาชน (Microfinance) ความสำคัญมากในประเทศพัฒนา น้อย เช่น ลาว กัมพูชา อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ซึ่งสถาบันการเงินเหล่านี้จดทะเบียนภายใต้การกำกับดูแลของ ธนาคารกลาง

การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงาน รวมทั้งเงินทุนเสรีนั้น ต้องมีการเตรียมการปรับปรุงระเบียบภายในประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายการค้า การลงทุน อีกทั้งเตรียมหา



ตลาดหลักทรัพย์ขนาดใหญ่

มาตรการในการป้องกันเรื่องการฟอกเงิน ความปลอดภัยในการทำธุรกรรมทางการเงิน โดยเฉพาะธุรกรรมผ่านระบบการโอนเงินแบบ Online โดยประเด็นสำคัญ คือ การมีหน่วยงานและมาตรการป้องกันผลกระทบที่มีต่อสถาบันการเงินไทย อันมีสาเหตุมาจากมาตรฐานที่ต่างกันในการทำธุรกรรมทางการเงินของสถาบันการเงินในกลุ่มอาเซียน

5.2 ประเด็นท้าทายในภาคอุตสาหกรรม

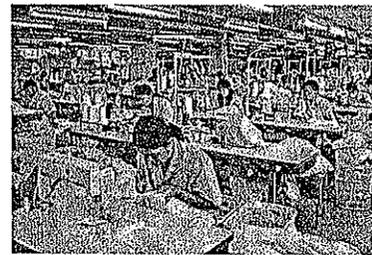
การพัฒนาอุตสาหกรรมไทยที่ผ่านมา เน้นไปที่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นหลักมากกว่าให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับศักยภาพและทรัพยากรที่อยู่ในประเทศ จึงทำให้มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและความต้องการของตลาดโลก

ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมการรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จึงควรมุ่งแสวงหาแนวทางการพัฒนาใหม่ ๆ โดยปรับเปลี่ยนจากการใช้ปัจจัยการผลิต (ที่ดิน แรงงาน ทุน) เป็นตัวขับเคลื่อนการเจริญเติบโต (Factor driven growth) หันมาสร้างสรรค์คุณค่าและมูลค่าโดยเน้นที่การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (Creativity driven growth) ให้แก่กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความสามารถและมีศักยภาพ

การศึกษาของกระทรวงอุตสาหกรรม⁴ ชี้ให้เห็นโอกาสและอุปสรรคอุตสาหกรรมไทย ดังนี้

5.2.1 โอกาส

1) ประเทศสมาชิกอาเซียนมีพรมแดนติดกัน มีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึง มีสินค้าและบริการที่สามารถเสริมกันได้ โดยการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตอย่างเสรี และลดอุปสรรคที่มีโทษภาษี อันจะทำให้ผู้ประกอบการไทยสามารถใช้วัตถุดิบภายในกลุ่มประเทศสมาชิก



อุตสาหกรรมรายย่อย

2) ความต้องการวัตถุดิบด้านอาหาร พลังงาน และวัสดุทดแทนสิ่งสังเคราะห์ ซึ่งธนาคารโลกคาดการณ์ไว้ว่าในอีก 20 ปีข้างหน้า ความต้องการอาหารจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 50 จากปัจจัยด้านการเพิ่มขึ้นของประชากรโลก จึงนับเป็นโอกาสของอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปของไทย

3) วิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้แก่ Bio-technology, material Technology, Nano-technology อีกทั้ง Information Technology เปิดโอกาสให้มีการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น และวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Product Life Cycle) จะสั้นลง สถานการณ์ดังกล่าว ไทยจึงจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการผสมผสานการใช้เทคโนโลยีร่วมกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างเอกลักษณ์และคุณค่าของสินค้าและบริการ การมีความเข้าใจในเรื่องการจดลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร ตลอดจนกลไกการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเตรียมความพร้อมแก่ประชาชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมทุกระดับ

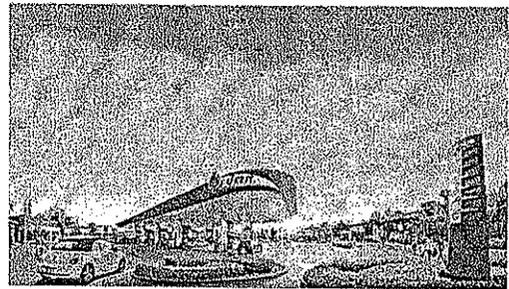
5.2.2 อุปสรรค (ภัยคุกคาม)

1) มาตรการรองรับปัญหา “ภาวะโลกร้อน และปัญหาความยากจน” ซึ่งประชาคมเศรษฐกิจโลกหันมาให้ความสนใจและเป็นจุดเริ่มต้นของการลงนามในคำมั่นสัญญาต่าง ๆ อาทิ พิธีสารเกียวโต

⁴ กระทรวงอุตสาหกรรม. “แผนแม่บทกระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ. 2553-2557, ธันวาคม 2552.

ในคราวการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2540 ซึ่งส่งผลต่อการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรมไทยในด้านของการปรับปรุงมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างของภาคอุตสาหกรรมที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนั้น ในกลุ่มประเทศอเมริกาและประชาคมยุโรป ได้มีข้อกำหนดด้านมาตรฐานสิ่งแวดล้อม มาตรฐานด้านแรงงาน และมาตรฐานเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้บริโภค

2) ประเทศไทยนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 49 ของพลังงานที่ใช้ในประเทศไทย คิดเป็นมูลค่าน้ำมันดิบสูงถึง 1.1 ล้านล้านบาท ทำให้เกิดการเสียเปรียบในแง่เศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขัน โดยข้อมูลจากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ชี้ว่า ประเทศที่มีการพัฒนาระดับสูง อาทิ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ มีความพยายามลดการใช้น้ำมันดิบและถ่านหิน และหันมาใช้พลังงานทางเลือกและพลังงานหมุนเวียนที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ใหม่ (Renewable Energy) เช่น พลังงานน้ำ พลังงานลม พลังงานจากแสงอาทิตย์ และพลังงานจากขยะชีวมวลมากขึ้น ในขณะที่ประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ยังคงมีการขยายตัวการใช้พลังงานจากน้ำมันดิบและถ่านหินมากขึ้น และลดการใช้พลังงานทางเลือก ซึ่งในสถานการณ์ที่พลังงานน้ำมันมีปริมาณลดลงและราคาสูงขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมไทยอย่างแน่นอน



บิมน้ำมัน

5.2.3 แนวทางการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรม⁵

แนวทางสำหรับมาตรการและกลไกในการเตรียมการเพื่อการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ทางกระทรวงอุตสาหกรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเสนอที่สำคัญ มีดังนี้

- 1) การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตทั้งด้านแรงงาน เทคโนโลยี รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน
- 2) การเตรียมความพร้อมด้านสาธารณูปโภคและระบบโลจิสติกส์เพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ
- 3) ปรับปรุงกระบวนการผลิตในด้านการบริหารจัดการ การจัดหาวัตถุดิบราคาถูก และมีคุณภาพ
- 4) การปรับโครงสร้างภาษี ที่เอื้อต่อผู้ประกอบการไทย
- 5) ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการผลิต (Production Network) เพื่อให้เกิด Economy of Scale และความสามารถในการแข่งขัน
- 6) ปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการผลิต และการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม
- 7) ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อการวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับตลาด

⁵ ดูรายละเอียดใน “แผนแม่บทกระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ. 2553-2557, กระทรวงอุตสาหกรรม, 2552

- 8) การศึกษาความเป็นไปได้ในการย้ายฐานการผลิตไปยังแหล่งผลิตที่มีจุดแข็งมากกว่า
- 9) การศึกษาความเป็นไปได้ในการตั้งธุรกิจเกี่ยวกับแรงงานเพื่อลดปัญหาการขาด

แคลนแรงงานฝีมือ

- 10) เจาะตลาดคู่ค้าในอาเซียน ภายใต้ FTA เพื่อสร้างความได้เปรียบทางภาษี
- 11) จัดให้มีกองทุนช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้า (Adjustment Fund)
- 12) เร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งด้านการขนส่ง การ

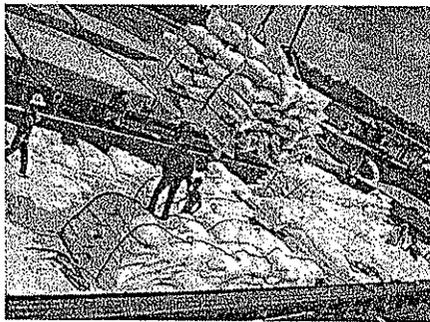
พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ระบบเตือนภัย และระบบควบคุมมาตรฐาน

5.3 ประเด็นท้าทายในภาคการเกษตร

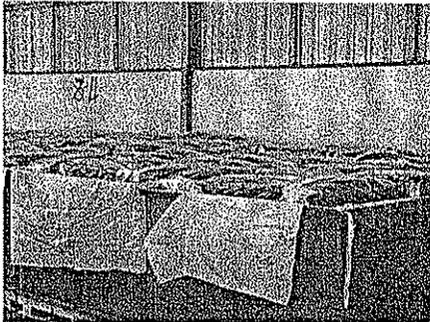
5.3.1 สถานการณ์ทั่วไปในภาคการเกษตรไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรเป็นอันดับที่ 8 ของโลก รองจากสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา บราซิล แคนาดา จีน อาร์เจนตินา และอินโดนีเซีย สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ผลิตภัณฑ์ยางธรรมชาติ ปลา ผลิตภัณฑ์กุ้ง ผลิตภัณฑ์ผลไม้ ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และผลิตภัณฑ์จากเนื้อไก่ โดยสินค้าเกษตรส่งออกของไทยมีการพัฒนาคุณภาพ และรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ทำให้มีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นจาก 5 แสนล้านบาท ในช่วงเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มาเป็น 1 ล้านล้านบาท ในช่วงเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

อย่างไรก็ตาม สัดส่วนการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ มีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 21.34 ในช่วงเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นร้อยละ 17.63 ในช่วงเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 สาเหตุสำคัญเนื่องจากภาวะการแข่งขันในตลาดโลกสูง ประกอบกับต้นทุนการผลิตของไทยสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศผู้ส่งออกรายสำคัญ เช่น เวียดนาม และจีน นอกจากนี้ยังพบว่า โครงสร้างการส่งออกสินค้าเกษตรไทย เปลี่ยนไปจากเดิม จากข้าวที่เคยเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่งและมันสำปะหลังเป็นอันดับสอง กลับกลายมาเป็นยางพาราสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากขึ้น โดยไทยกลายเป็นผู้ผลิตและส่งออกยางรมควันและน้ำยางข้นรายใหญ่อันดับ 1 และยางแท่งเป็นอันดับ 2 ของโลก สำหรับเหตุปัจจัยสำคัญที่ไทยส่งออกข้าวได้น้อยลงเนื่องจากพฤติกรรมผู้บริโภคหันไปบริโภคสินค้าทดแทน กอปรกับ



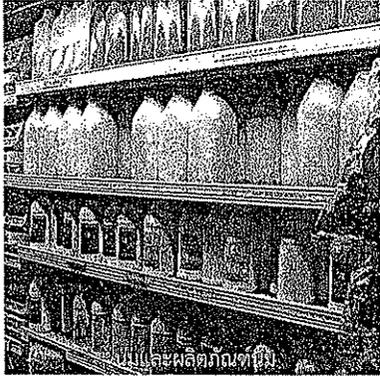
การส่งออกข้าว



การส่งออกยางพารา



โกดังปุ๋ย



คู่แข่งทางการค้า เช่น เวียดนาม และอินเดีย สามารถขยายตลาดและช่วงชิงส่วนแบ่งการตลาดข้าวไทยไปได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ ยังพบว่าเกิดจากปัญหาเศรษฐกิจซบเซาในภูมิภาคยุโรป ทำให้ประเทศแถบแอฟริกา ซึ่งเป็นประเทศผู้นำเข้ารายใหญ่ของไทยที่ใช้เงินยูโรในการค้าชะลอการนำเข้า

ในด้านการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ของไทยส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารแปรรูปต่างๆ ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย อาหารสัตว์ ถั่วเหลือง ฝ้ายดิบ และปุ๋ยฝ้ายนมและผลิตภัณฑ์นม โดยมีมูลค่านำเข้าเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จาก 2 แสนล้านบาท เป็น 3 แสนล้านบาท ตามลำดับ

5.3.2 แนวทางการเตรียมความพร้อมของภาคการเกษตรไทย⁶

แนวทางการเตรียมความพร้อมของภาคการเกษตรไทย ภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในช่วงเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 นั้น ได้เสนอแนวทางในเชิงรุกไว้ 6 ประการ ดังนี้

- 1) การหาแหล่งวัตถุดิบที่มีราคาถูกในประชาคมอาเซียน
- 2) การศึกษาขนานนามและความต้องการของผู้บริโภคในประชาคมอาเซียน
- 3) การศึกษาความเป็นไปได้ในการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอาเซียนที่เหมาะสม
- 4) การใช้ประเทศในกลุ่ม CLMV (กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม) เป็นฐานการส่งออกไปนอกประชาคมอาเซียน
- 5) การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ในภูมิภาค โดยทำให้สะดวกและมีราคาถูก
- 6) การเจาะตลาดคู่ค้าของอาเซียน

5.4 ประเด็นท้าทายของขบวนการสหกรณ์ไทย

5.4.1 มองทะลุบริบทของประชาคมอาเซียน

ประชาคมอาเซียน เป็นเป้าหมายของการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียนที่มี 10 ประเทศ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขันของอาเซียน ในเวทีระหว่างประเทศ ตลอดจนการเสริมพลังซึ่งกันและกันในการรับมือกับปัญหาใหม่ ๆ ในระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียน อาทิ เสถียรภาพการเงิน ความยากจน ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน การศึกษา สุขภาวะ วิกฤตสิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ การลดช่องว่างการพัฒนา ประชาคมการเมืองและความมั่นคง

ภายใต้คำขวัญประชาคมอาเซียน หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม นั้น โครงสร้างของอาเซียนภายใต้กฎบัตรอาเซียน ประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 มกราคม 2552 และมีผลอย่างสมบูรณ์ในปี 2558 และมีประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ ดังนี้

⁶ คุรยละเอียดใน (ร่าง) แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2554

- 1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วม
- 2) การเป็นประชาคมที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง
- 3) การเป็นประชาคมที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกันและเสมอภาค
- 4) การเป็นประชาคมที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ การปรับนโยบายเศรษฐกิจ การสร้างเครือข่ายการผลิต-จำหน่าย การจัดทำ FTA กับประเทศนอกกลุ่ม

5.4.2 กรอบแนวคิดและแนวทางการขับเคลื่อนระบบสหกรณ์ก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีความเข้าใจในความเชื่อมโยงและปรับวิธีคิดในการนำพา ขบวนการสหกรณ์ไทยก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนอย่างมีแบบแผนเพื่อการนำประโยชน์สู่สมาชิกตามบริบท ของสหกรณ์ โดยจะเริ่มต้นจากการตั้งคำถามที่ต้องการคำตอบ การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อเชื่อมโยงไปสู่กรอบ แนวทางเชิงกลยุทธ์ของขบวนการสหกรณ์ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

1) คำถามที่ต้องการคำตอบ

- สมาชิกสหกรณ์จะสามารถเข้าถึงและเข้าใจในเรื่องคุณค่า หลักการ และแนวปฏิบัติในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนได้อย่างไร

“ก้าวเดินด้วยกัน

ทำงานร่วมกัน

ไปสู่ประชาคมอาเซียน”

• โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการส่งเสริมสนับสนุนให้การสหกรณ์สามารถนำคุณค่าในสามเสาหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อการยกระดับความสามารถแก่ระบบสหกรณ์ เพื่อการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ควรเป็นอย่างไร และมีกรอบทิศทางขับเคลื่อนอย่างไร จึงจะทันเหตุการณ์

• รูปแบบธุรกิจสหกรณ์ที่เหมาะสมในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ควรเป็นอย่างไร จึงจะสามารถธำรงค์รักษาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมแก่เกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อย ตามบริบทของสหกรณ์ที่เป็นองค์กรเศรษฐกิจฐานสังคม ที่สืบทอดมาจากผู้ริเริ่มการสหกรณ์

“การตระหนักรู้

เกี่ยวกับคุณค่า

และหลักการอาเซียน”

- 2) การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการสหกรณ์สู่ประชาคมอาเซียน

ในที่นี้จะได้เสนอกรอบการวิเคราะห์โอกาส ภัยคุกคาม จุดแข็ง และจุดอ่อนของขบวนการสหกรณ์ไทย ภายใต้สถานการณ์ของการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการสหกรณ์สู่ประชาคมอาเซียน ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 SWOT Matrix Analysis เพื่อการกำหนดแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการสหกรณ์สู่ประชาคมอาเซียน

<p>ประเด็นการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ขบวนการสหกรณ์ไทย</p> <p>ประเด็นการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน ขบวนการสหกรณ์ไทย</p>	<p>โอกาส : Opportunity</p> <p>บริบทของประชาคมอาเซียนมีความคล้ายคลึงกับบริบทของขบวนการสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับมิติเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่ต้องเริ่มด้วยการปลูกจิตสำนึก ปรับกระบวนการทัศน์และมี Roadmap การทำงานสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างมีแบบแผน</p>	<p>ภัยคุกคาม : Threats</p> <p>ความเหลื่อมล้ำของประเทศภาคีในประชาคมในด้านความมั่นคงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม</p>
<p>จุดแข็ง : Strength</p> <p>ขบวนการสหกรณ์ไทยมีบทบาทการดำเนินงานอยู่ในภาคการเงิน ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ และมีทุนทางเศรษฐกิจกว่า 1 ล้านล้านบาท มีทุนทางสังคมในรูปของเครือข่ายความร่วมมือเป็นขบวนการสหกรณ์ในกลุ่มประชากรกว่า 10 ล้านคน</p>	<p>ประเด็นยุทธศาสตร์ : SO</p> <p>ใช้กลไกการสหกรณ์เป็นยุทธศาสตร์ในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในกลุ่มของผู้มีศรัทธาและเชื่อมั่นในคุณค่าสหกรณ์</p>	<p>ประเด็นยุทธศาสตร์ : ST</p> <p>ปรับโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการใช้สหกรณ์เป็นกลไกในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่ กฎหมาย นโยบายรัฐ หน่วยงานส่งเสริม มาตรการส่งเสริม และการให้การเรียนรู้ที่เข้าถึงประชาชนในเรื่องสหกรณ์และประชาคมอาเซียน</p>
<p>จุดอ่อน : Weakness</p> <ul style="list-style-type: none"> ระบบธุรกิจสหกรณ์ยังขาดความเชื่อมโยงการดำเนินงานตลอดโซ่อุปทาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังขาดกระบวนการทัศน์ <p>ในประเด็นความเชื่อมโยงมิติเศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม ในการสร้างเครือข่ายธุรกิจ เครือข่ายสังคม และเครือข่ายวัฒนธรรม ในความเป็นองค์กรรวมภายใต้บริบทของสหกรณ์ที่มีอัตลักษณ์ของการเป็นองค์การธุรกิจฐานสังคม</p>	<p>ประเด็นยุทธศาสตร์ : WO</p> <p>จัดทำ Roadmap เพื่อการยกระดับธุรกิจสหกรณ์ในการเชื่อมโยงโซ่อุปทานกับภาคีพันธมิตร เพื่อสร้างความสามารถในธุรกิจสหกรณ์และการนำประโยชน์สู่สมาชิกตามอัตลักษณ์ของการเป็นองค์การธุรกิจฐานสังคม</p>	<p>ประเด็นยุทธศาสตร์ : WT</p> <p>ปฏิรูประบบการเรียนรู้แก่ประชาชนและผู้นำสหกรณ์ในทุกกระดับเพื่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจและมีสมรรถนะในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนภายใต้กลไกของการสหกรณ์อย่างทั่วถึง</p>

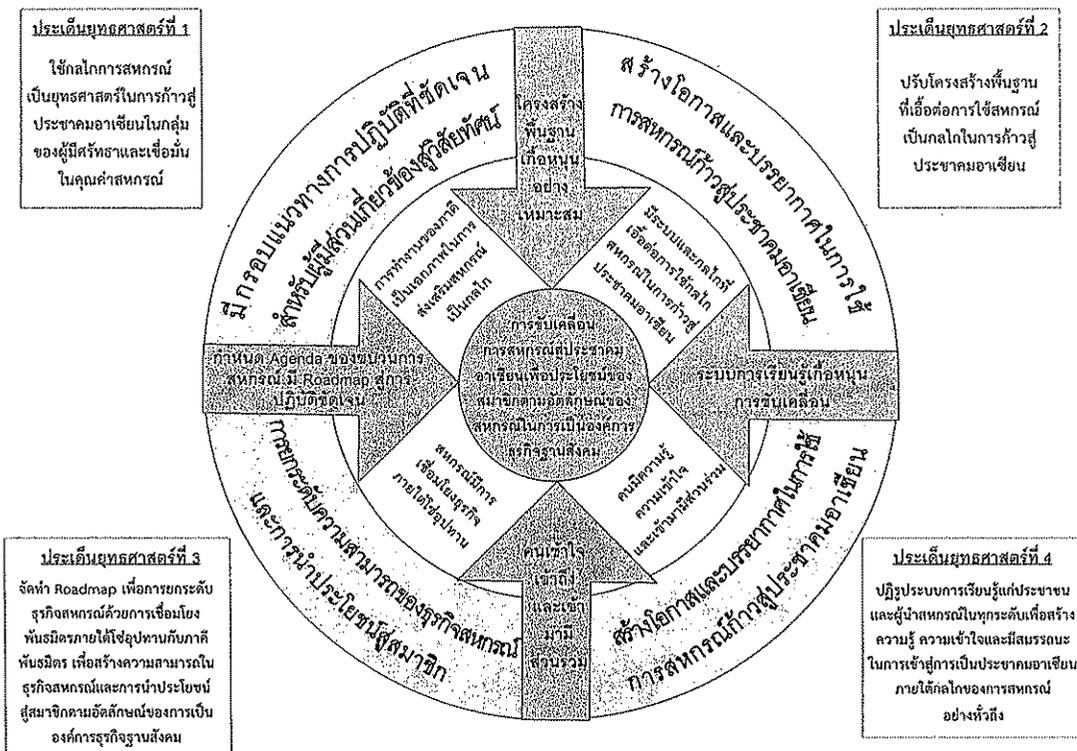
3) แผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการสหกรณ์ก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

จากการวิเคราะห์ให้เห็นสถานการณ์ความเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ ของการเป็นประชาคมอาเซียนจะเห็นได้ชัดเจนแล้วว่า ความสำเร็จของการเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ส่วนที่สำคัญ คือ ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมนั้น จำเป็นต้องให้ “ประชาชน” เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนและที่สำคัญประชาชนต้องเข้าใจและเข้าถึงปณิธานของประชาคมอาเซียน “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม”

ในมุมมองของนักวิชาการด้านสหกรณ์ ตระหนักเห็นค่า “คุณค่าสหกรณ์” จะสามารถนำมาใช้ปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชน ส่วนหลักและวิธีการสหกรณ์ก็เป็นแบบแผนการทำงานร่วมกันเพื่อการบรรลุเป้าหมายร่วมของการเป็นประชาคมอาเซียน ให้เกิดสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อีกทั้งจะช่วยให้เกิดความมั่นคงในที่สุด

จากการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาในมิติของความ เป็นพลวัตนั้น ได้นำมาซึ่งประเด็นยุทธศาสตร์หลัก 4 ประการ เพื่อการขับเคลื่อนการสหกรณ์ก้าวสู่การเป็น ประชาคมอาเซียนเพื่อการบรรลุวิสัยทัศน์ “การนำพาการสหกรณ์ก้าวสู่ประชาคมอาเซียนเพื่อประโยชน์ของ สมาชิกตามอัตลักษณ์ของการเป็นองค์การธุรกิจฐานสังคม” ดังนี้ (รูปที่ 1)

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : ใช้กลไกการสหกรณ์เป็นยุทธศาสตร์ในการก้าวสู่ ประชาคมอาเซียนในกลุ่มของผู้มีศรัทธาและเชื่อมั่นใน คุณค่าสหกรณ์
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 : ปรับโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการใช้สหกรณ์เป็น กลไกในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : จัดทำ Roadmap เพื่อการยกระดับธุรกิจสหกรณ์ด้วยการ เชื่อมโยงพันธมิตรภายใต้โซ่อุปทาน เพื่อสร้าง ความสามารถในการธุรกิจสหกรณ์และการนำประโยชน์สู่ สมาชิกตามอัตลักษณ์ของการเป็นองค์การธุรกิจฐานสังคม
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 : ปฏิรูประบบการเรียนรู้แก่ประชาชนและผู้นำสหกรณ์ ในทุกระดับเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและมี สมรรถนะในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ภายใต้กลไกของการสหกรณ์อย่างทั่วถึง



รูปที่ 1 แผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการสหกรณ์ก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

6. บทส่งท้าย

ก้าวสำคัญของสหกรณ์ไทยสู่ประชาคมอาเซียนนั้น มีประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การใช้กลไกการสหกรณ์เป็นยุทธศาสตร์ในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในกลุ่มของผู้มีศรัทธาและเชื่อมั่นในคุณค่าสหกรณ์ ปรับโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการใช้สหกรณ์เป็นกลไกในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน จัดทำ Roadmap เพื่อการยกระดับธุรกิจสหกรณ์ด้วยการเชื่อมโยงพันธมิตรภายใต้โซ่อุปทานกับภาคีพันธมิตร เพื่อสร้างความสามารถในธุรกิจสหกรณ์และการนำประโยชน์สู่สมาชิกตามอัตลักษณ์ของการเป็นองค์การธุรกิจฐานสังคม และปฏิรูประบบการเรียนรู้แก่ประชาชนและผู้นำสหกรณ์ในทุกระดับเพื่อสร้างรู้ ความเข้าใจและมีสมรรถนะในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนภายใต้กลไกของการสหกรณ์อย่างทั่วถึง เพื่อการบรรลุวิสัยทัศน์ “การนำพาการสหกรณ์ก้าวสู่ประชาคมอาเซียนเพื่อประโยชน์ของสมาชิกตามอัตลักษณ์ของการเป็นองค์การธุรกิจฐานสังคม”

กรอบคิดและกรอบแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ที่นำเสนอในที่นี้ เพื่อเป็นทางเลือกของประชาชนที่มีความศรัทธาและเห็นคุณค่าของสหกรณ์ ที่อาจนำมาใช้โดยนำมิติคุณค่าของสหกรณ์มาทบทวน ซึ่งในที่สุดแล้วเราจะตระหนักได้ที่ว่า “สหกรณ์” เป็นวิถีชีวิตที่ดีที่สุดในสังคมจะหันมาทำความเข้าใจ และถือปฏิบัติ โดยต้องเริ่มจากตัวเอง ที่ต้องทำความเข้าใจและเข้าถึง “คุณค่าสหกรณ์” และอัตลักษณ์ของการเป็นองค์การธุรกิจฐานสังคมของสหกรณ์ให้ชัดเจน ตลอดจนการร่วมมือกับภาคีพันธมิตรที่ตระหนักเห็นคุณค่าสหกรณ์และมีเป้าหมายร่วมกัน

7. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2553. แผนพัฒนาการเกษตรภายใต้ช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2554-2559).

กระทรวงอุตสาหกรรม. 2552. แผนแม่บทกระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ. 2553-2557.

คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ. 2550. แผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2550-2554). (ม.ป.ท.).

อนันต์ โสรรัตน์. 2554. เส้นทางแห่งโอกาสและการเตรียมพร้อมสำหรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” เอกสารประกอบการบรรยาย ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย. 3 ตุลาคม 2554.

สุรียน วิจิตรเลขการ. 2555. การเตรียมความพร้อมภาคการเกษตรสู่ประชาคมอาเซียน ปี 2558. เอกสารประกอบการสัมมนาเวทีเสวนาวิชาการ ณ โรงแรมรามารการ์เด็นส์. สำนักงานเลขาธิการอาเซียน, 29 มีนาคม 2555.

แถลงการณ์ของประธานอาเซียนในโอกาสการประชุมสุดยอด ครั้งที่ 14 เมื่อ 28 กุมภาพันธ์- 1 มีนาคม 2552. (Online). 2552. สืบค้นจาก : www.thaigov.go.th. [4 พฤษภาคม 2554]

ASEAN Roadmap for the Attainment of the Millennium Development Goals. (Online). สืบค้นจาก : www.aseansec.org/documents/19th/20summit/MDG-Roadmap.pdf. [4 พฤษภาคม 2554]